

فقه عزاداری بر اهل بیت علیهم السلام

www.ketab.ir

تألیف:

شیخ اکبر شریفی

و با همکاری مؤسسه فرهنگی فاطمیون مستقر اهواز

سرشناسه	: شریفی، اکبر، ۱۳۶۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: فقه عزاداری بر اهل بیت (ع) / تألیف اکبر شریفی.
مشخصات نشر	: اهواز: خالدين، ۱۳۹۷.
موضوع	: چهارده معصوم -- سوگواری‌ها
موضوع	: Fourteen Innocents of Shiite -- Passion*
موضوع	: فقه جعفری -- قرن ۱۴
موضوع	: * -- Islamic law, Ja'fari -- ۲۰th century
موضوع	: سوگواری‌های اسلامی
موضوع	: Islamic mourning customs
موضوع	: سوگواری‌های اسلامی-- ایران
موضوع	: Islamic mourning customs-- Iran
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ۷ف۲ش/ ۵۲۶۰
رده بندی دیویی	: ۷۴/۳۹۷
شماره	: ۵۳۳۳۰۶۹
کتابشناسی ملی	

انتشارات خالدين

فقه عزاداری بر اهل بیت (علیهم السلام)

نویسنده: اکبر شریفی

تاریخ و نوبت چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۷

شابک: ۷۴-۷۵۹۷-۶۰۰-۹۷۸

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

ناشر: انتشارات خالدين - ۰۹۳۷۳۵۹۷۹۲۹

کلیه حقوق این کتاب برای نویسنده محفوظ می باشد

فهرست مطالب

۱	مقدمه
بخش اول: مفاهیم و کلیات عزاداری بر اهل بیت علیهم السلام / ۵	
۷	فصل اول: مفاهیم
۷	۱. مفهوم عزا
۸	۱. مفهوم بکاء
۱۰	۱. مفهوم تباک
۱۲	۱. مفهوم جزع
۱۴	۱. مفهوم لطم
۱۶	۱. مفهوم نوحه
۱۷	۱. مفهوم شعائر
۲۱	۱. مفهوم بدعت
۲۳	۱. مفهوم خرافه
۲۵	۱. مفهوم غلو
۲۸	۱. مفهوم وهن مذهب
۲۹	۱. مفهوم عرف
۳۳	فصل دوم: کلیات
۳۴	گفتار ۱: پیشینه عزاداری
۳۴	۱. عزاداری پیامبر اکرم ﷺ بر امام حسین علیهم السلام
۳۵	۱. عزاداری صدیقه ی طاهره علیها السلام در فراق حضرت پیامبر اعظم ﷺ
۳۶	۱. عزاداری امیرالمؤمنین علی علیهم السلام در شهادت حضرت زهرا علیها السلام
۳۶	۱. عزاداری امام مجتبی علیهم السلام برای امیرالمؤمنین علیهم السلام
۳۷	۱. عزاداری امام حسین علیهم السلام برای امام مجتبی علیهم السلام
۳۷	۱. عزاداری اهل بیت علیهم السلام برای امام حسین علیهم السلام

- گفتار ۲: آثار و برکات عزاداری ۳۹
۱. ۲. آثار فردی ۳۹
- ۱/۱/۲. زنده نگه داشتن ارزش های معنوی الهی ۳۹
- ۲/۱/۲. نزدیک شدن به خدا و دین ۳۹
- ۳/۱/۲. پر جوش شدن عواطف نسبت به خاندان پیغمبر صلی الله علیه و آله ۴۰
- ۴/۱/۲. نزدیکی دلها و روشن کردن معارف ۴۰
- ۵/۱/۲. اعلام وابستگی به گروه حق ۴۰
- ۶/۱/۲. ایجاد شور اصلاح فساد ۴۱
۱۰. ۲. آثار اجتماعی ۴۱
- ۱/۲/۲. قوت شدن مقاوم و انهدام ظالم ۴۱
- ۲/۲/۲. یکپارچگی و مصیبت از آسیب ۴۲
- ۳/۲/۲. پیشبرد انقلاب اسلامی ۴۳
- ۴/۲/۲. عبور از همه موانع مشکلات ۴۳
- ۵/۲/۲. وحدت مسلمین و حافظ ایشان ۴۴
۶. ۲. ۲. قیام امر به معروف و نهی از منکر و قیام برای عدل ۴۴

بخش دوم: حکم عزاداری بر اهل بیت علیهم السلام / ۴۷

- فصل اول - حکم عزاداری متعارف برای اهل بیت علیهم السلام در مشرعه ۴۹
- گفتار ۱ - کیفیت عزاداری ۴۹
- ۱/۱. گریستن ۴۹
- الف) روایات گریستن بر اهل بیت علیهم السلام ۵۰
- ب) نظر علما ۵۶
- نتیجه گیری ۵۷
- ۲/۱. تباکی ۵۸
- ۱/۲/۱. تباکی در روایات ۵۸

۵۹	۱/۲/۲. تباهی در کلمات فقها
۵۹	نکته ی اول: تباهی غیر از ریا است
۶۰	نکته ی دوم: عدم اطلاق روایات تباهی
۶۲	نتیجه گیری
۶۲	۱/۳. سیاه پوشی
۶۲	الف) دلایل مثبت
۶۳	۱. سینه ی محاسن
۶۳	الف) سند روایت
۶۴	ب) دلالت روایت
۶۷	۲. سیره ی مسلمانان
۶۸	ب) دلایل نافی
۷۰	۱. عدم اثبات کراهت در عزاداری
۷۱	۲. رجحان عزاداری
۷۲	۳. عدم وجود اطلاق
۷۳	نتیجه گیری
۷۴	۴. ۱. سینه زنی
۷۴	دلایل جواز
۸۲	نتیجه گیری
۸۲	۱/۵. زنجیر زنی
۸۴	نتیجه گیری
۸۴	۱/۶. نوحه خوانی
۸۵	الف) حکم تکلیفی
۸۸	ب) حکم وضعی
۸۸	نتیجه گیری

۸۸	۷/۱. تعزیه خوانی
۸۹	۱/۷/۱. تشبیه به معصوم (علیه السلام)
۹۲	۲/۷/۱. تشبیه به جنس مخالف در لباس
۹۲	الف. دیدگاه قائلین به جواز
۹۵	الف. دیدگاه قائلین به منع
۹۸	نتیجه
۹۹	گفتار ۲- مکان عزاداری
۹۹	۱/۲. معابر عمومی
۱۰۰	۲/۲. مساجد
۱۰۱	گفتار ۳- زمان عزاداری
۱۰۱	۱/۳. زمان فریضه
۱۰۳	۲/۳. وقت مراجعه ارباب رجوع
۱۰۵	۳/۳. روزهای جشن
۱۰۵	۳.۳. ۱. جشن های ملی و مذهبی
۱۰۶	۲/۳/۳. جشن های خصوصی
۱۰۸	۴/۳. استراحت مردم
۱۰۹	گفتار ۴- هزینه های عزاداری
۱۰۹	۱/۴. هزینه های مداحی
۱۱۲	۲/۴. هزینه های سخنران
۱۱۵	۳/۴. هزینه های شبهه ناک
۱۱۶	۴/۴. هزینه های باقیمانده
۱۱۷	گفتار ۵- عزاداری بانوان
۱۱۹	۱/۵. مداحی بانوان
۱۲۴	۲/۵. آرایش بانوان

۱۲۵	۳/۵. خروج بدون اذن شوهر
۱۳۰	فصل دوم: حکم عزاداری غیر متعارف نزد متشرعه
۱۳۰	۲. ۱. قمه زنی
۱۳۲	بررسی اقوال
۱۳۳	الف / قائلین به جواز
۱۴۱	ب / قائلین به منع
۱۵۱	نتیجه
۱۵۱	۲. ۲. راه رفتن روی آس
۱۵۲	۳. ۲. آویزان کردن اشیاء
۱۵۳	۴. ۲. سینه خیز رفتن
۱۵۳	۵. ۲. هروله کردن
۱۵۶	۶. ۲. غلو کردن
۱۵۸	۷. حیوان خواندن خود و در آوردن صدایش
۱۶۱	۸. ۲. استفاده از زنجیرهای تیغ دار
۱۶۳	۹. ۲. غنا و موسیقی در عزاداری
۱۶۴	۲. ۹. ۱. غنا در مداحی
۱۶۵	الف) نظر مجوزین
۱۶۶	دلایل مجوزین
۱۶۶	ب) نظر مخالفین
۱۶۹	دلایل مخالفین
۱۷۱	نتیجه گیری
۱۷۱	۲/۹/۲. موسیقی در عزاداری
۱۷۳	نظر فقهای عظام
۱۷۹	۲. ۱۰. ذکر اسامی ائمه (علیهم السلام) به صورت عادی و سریع (شور)

۱۸۲..... خاتمه

۱۸۳..... منابع و مأخذ

www.ketab.ir

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم؛ الحمد لله رب العالمين و صلى الله على محمد و آله الطيبين الطاهرين و اللعن الدائم على اعدائهم أجمعين إلى قيام يوم الدين. خداوند متعال بشر را خلق کرد تا با کسب معرفت صحیح، عبادت کامل را به جا آورده و از پستی ها دور بماند، در نتیجه تکامل یافته و سعادتمند شوند. برای رسیدن به این هدف بزرگ و سخت انسان هایی مانند اهل بیت (علیهم السلام) معصوم و کامل را مأمور کرد که، راهنمای مسیر پر پیچ و خم حیات بشری بشوند و شرط کامیابی را در آن محبت و پیروی درست از ایشان قرار داد. یکی از ابزارهای محبت و پیروی از آن انسان های والا، برای ارتباط معنوی و روحی با ایشان بوده که در قالب های مختلف تحقق پیدا می کند. یکی از مهم ترین این قالب ها، عزاداری است که برپایی صحیح آن موجب یادآوری رنج ها و مصیبت ها و مظلومیت های آن ها می گردد، در نتیجه درس های فراوانی را پیس روی ما گذاشته تا با فراگیری و عمل کردن به آن ها، غرض نهایی خلقت محقق گردد. ملاک برپایی صحیح این عمل شریف، شرع مقدس بوده که به دست مبارک سنگربانان دفاع از دین و فارغ التحصیلان واقعی مکتب جعفری یعنی علما و فقهای گرانقدر تبیین و روشن می گردد. به همین علت در نوشتار پیش رو قصد شده، نظرات ایشان را بیان نمود، برادری صحیح مورد تأیید شرع و عرف متشرع ارائه شود و همچنین از مشروعیت اعمال نادرستی که متأسفانه در دنیای معاصر عنوان مبارک عزاداری را به خود چسبانده اند، جلوگیری شود تا دچار خسارت های خطرناک و عمیق نگشت.

با توجه به مطالب یاد شده، پرسش اصلی این است که احکام فقهی عزاداری اهل بیت (علیهم السلام) چیست؟ و به تبع آن پرسش، سؤالات فرعی زیادی در ذهن خطوط می کند که جواب به آن ها، پازل مورد نظر را کامل کرده و عزاداری صحیح را از غیر صحیح به نمایش می گذارد. پرسش هایی مانند این «معنای عزاداری چیست؟»، «چه پیشینه ای دارد؟»، «آثار و برکات آن چه بوده است؟»، «عزادری صحیح به چه

معناست؟»، «اهمیتش تا چه اندازه است؟»، «مصادیق عزاداری صحیح کدامند؟»، «دلایل صحت آن ها چه چیزی است؟»، «مکان صحیح برای برپایی عزاداری کجاست؟»، «زمان مناسب برای برگزاری آن چه موقع خواهد بود؟»، «هزینه های عزاداری از کجا و به چه شکلی قابل خرج کردن هستند؟»، «آیا زنان به خاطر ویژگی های خاص روحی و فیزیکی، تفاوتی در نحوه ی عزاداری با مردان دارند؟»، «عزاداری غیر متعارف کدامند؟»، «دلایل عرضه شده در رد یا تأیید آن ها کدام است؟» و ...

تحقیق در این رابطه پیشینه ای قدیمی دارد و مختص به دوران معاصر نیست بلکه در روزگار «فقه حنفی» - به عنوان اولین نوع نگاشته های فقهی - مانند «من لایحضره الفقیه» و «مسائل سیه» باب هایی را مانند «بَابُ اسْتِحْبَابِ اِنْشَادِ الشَّعْرِ فِي رِثَاءِ الْحُسَيْنِ وَ اَهْلِ بَيْتِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ» و «بَابُ اسْتِحْبَابِ الْبُكَاءِ لِقَتْلِ الْحُسَيْنِ وَ مَا اَصَابَ اَهْلَ الْبَيْتِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ خُصُوصاً يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَ اتَّخَاذِهِ يَوْمَ مُصِيبَةٍ وَ تَحْرِيمِ التَّبَرُّكِ بِهِ» به این موضوع اختصاص داده اند. در دوران بعد که فقه رنگ و بوی استدلالی تری به خود گرفت، عزاداران اهل بیت (علیهم السلام) در میان بحث های مختلف، به صورت پراکنده و نه مستقل در ذیل موضوع های مطرح شده به صورت مقتضایی مورد بحث قرار می گرفت. برای تصدیق مطلب ما به کتاب هایی گذشتگان کفایت می کند. این پراکندگی ادامه داشت تا اینکه موضوعات خاصی مانند استعمال «غنا در مراثی» به دلایل گوناگونی، مورد توجه قرار گرفتند و سبب شد فقهای مجاهدی مانند «صاحب جامع المقاصد»، محقق بیلی در «مجمع الفائدة» و شیخ اعظم در «المکاسب» و بسیاری از بزرگان دیگر، به شکل ویژه آن را در کتاب های خود به این موضوع اختصاص دهند و حتی برخی از ایشان رساله هایی مستقلی مانند «رسالة في تحريم الغناء (للكاشاني)»، را به رشته ی تحریر در بیاورند. این اتفاق را می توان در دوره های بعد هم مشاهده کرد، دورانی که «سبک های جدیدی از عزاداری» مانند «شبه خوانی» نماینگر شد و رساله هایی را مانند

«التنبیه فی تحریم النشیة بین الرجال و النساء» هبة الدین شهرستانی» پذیردار گشت. هر چند فقهای قدیمی تری مانند «آقا محمد علی کرمانشاهی» در کتاب استفتایی خود «مقام الفضل» و «میرزا ابوالقاسم قمی» در «جامع الشتات» و .. به آن به صورت گذرا اشاره نموده اند.

پدید آمدن شکل های این چنینی از عزاداری و همچنین القا برخی شبهات و مطرح شدن برخی از پرسش های مرتبط به دلیل مقتضیات زمان و شیطنت های ماهر و بی دشمن، موجب شد که پرسش های فراوانی را نزد مکلفین ایجاد نماید و در نتیجه این عبادت مهم بیشتر در مباحث فقهی جا باز کند و انواع کتاب های مربوطه را تحت سعات قرار دهد و گاه نه تنها باب خاصی را در آن میان باز کند بلکه کتاب های ویژه ای را به این اختصاص دهد. کتاب هایی مانند «احکام عزاداری» آیت الله مکارم شیرازی، در «فقه فتاوی» و «شعائر حسینی» مرحوم آیت الله تبریزی در «فقه فتاوی و نیمه استدلال» و «سلسلة الشعائر الحسینیة» شیخ محمد سند البحرانی و «دلیل الهدی فی فقه العزاء» تألیف آیت الله علی اکبر سیفی مازندرانی، در «احکام و قواعد عزاداری» یا کتاب «سیاه پوشی در سوگ انمه ی نورعلیه» مرحوم علی ابوالحسنی (منذر) که جهت اثبات استیفاء سیاه پوشی در عزای اهل بیت (علیهم السلام) نوشته شده است. همچنین در اینجا از کتاب های دیگری همچون «عزاداری در آینه ی استدلال» آقای سید محمد حجازی «شعائر حسینی» تألیف حجت الاسلام نادعلی علی نیا خطیر نام برد که به صورت اختصاصی و استدلالی برخی از مهم ترین مصادیق عزاداری را مورد بحث قرار داده اند.

با این حال این نوشتار در کنار روش های به کار رفته در کتاب های قبلی از قبیل بیان نظرات مختلف و استدلال آن ها، به عنوان وجه مشترک، سعی شده جامعیت بیشتری مورد توجه قرار بگیرد و مباحث مطرح شده با ارائه ی استدلال های قوی تر و بیشتری عرضه شود و در حد توانایی به ارائه ی نظرات بزرگان اکتفا ننمود. افزون بر این، نظرات علمای بیشتری مورد توجه قرار گرفته و مصادیق مهمی که کمتر بحث

از آن ها به میان آمده به بوته ی نقد سپرده شدند. همه ی اینها در کنار چنینش جدید مطالب می تواند، وجه افتراق این تحقیق از دیگر کتاب ها باشد. برای رسیدن به چنین خصوصیتی بیشتر از روش کتابخانه ای و مراجعه به کتاب های معتبر در کنار استفاده از نرم افزارهای جامع و معتبر که برای این کار تهیه شده اند، استفاده شد. علاوه بر اینها از سایت های اینترنتی مراجع و علمای بزرگوار غفلت نکردید.

در پایان باید گفت این نوشتار در سه بخش تنظیم شده است:

بخش اول، اختصاص به مفاهیم و کلیاتی دارد که نقش اساسی را ایفا می کنند؛ **بخش دوم**، برای تعیین نظر علما در مورد عزاداری بر اهل بیت علیهم السلام تنظیم شده است. **بخش سوم**، این مطالب را در دو فصل جداگانه که ماهیتی جداگانه دارند، دنبال می کند.

فصل اول، اعیان عزاداری های متعارف نزد مشرعه در پنج گفتار تنظیم شده است که عبارتند از: کیفیت عزاداری، مکان عزاداری، زمان عزاداری، هزینه های عزاداری و در آخر هم عزاداری، عنوان.

فصل دوم، ده مورد از عزاداری های نوظهور و غیر متعارف را بررسی می کند. در پایان ضمن تشکر از تمامی بزرگوارانی که ما را در تهیه ی این نوشتار همکاری و راهنمایی نمودند به ویژه اساتید بزرگوارم بحسب حاجت الاسلام و المسلمین سید محمد علی بلادیان و حاجت الاسلام و المسلمین شیخ رضا بیدری، امیدواریم این تحقیق مورد توجه حضرت ولی عصر علیه السلام واقع شود و به عنوان حدیثی در راه ایشان در کارنامه ی اعمال ثبت گردد.

ومن الله التوفیق

اکبر شریفی